

Vad händer om Gud inte finns?

Det finns tidningsrubriker som mer än andra fångar ögat: ”Faktaresistens hänger ihop med att religion försvunnit”.¹ Intresset blir inte mindre när man ser att artikeln är ett samtal med två i Sverige välkända *ateistiska* forskare, Åsa Wikforss professor i filosofi och Emma Frans, doktorerad biolog och vetenskapsjournalist.

Samtalet handlar om hur vi ska förstå fenomenet faktaresistens och avslutas med frågan om det finns någon aspekt som borde nämnas, men som sällan kommer fram? Emma Frans svarar:

– Religionens roll. Detta är kanske en kontroversiell åsikt, men jag tror att mycket av faktaresistensen och det konspiratoriska tänkande som hänger ihop med det handlar om att religionen har försvunnit ur våra liv.

– Jag tror inte att vi kan ta bort det narrativ som religionen erbjöd utan att det ersätts med något annat, som kanske är knäppare. För många är faktaresistensen det nya tolkningsmönstret som visar hur världen är beskaffad och som ger livet mening.

– När faktaresistensen kokas ner till sin essens är det de stora existentiella frågorna som blottas. Rädsla. Behovet av tillit. Drömmen om det goda livet.

Här finns en ironi. Sekulariseringen av västerlandet skedde under sanningssökandets banér, där den oförnuftiga kristna tron skulle ersättas av vetenskap och rationalitet. I verkligheten har avskaffandet av Gud istället lett till faktaresistens och postmodern relativism.

Jean-Paul Sartre, den ateistiska existencialismens främste galjonsfigur, talar i boken *Existentialismen är en humanism*

med förakt om människor som menar att ”ingenting skall behöva ändras för att Gud inte existerar.” Verkligheten är en annan. Han fortsätter: ”Existentialisten, däremot, anser att det är mycket hindersamt att Gud inte finns, ty med honom försvinner varje möjlighet att leta efter några värden i en andlig himmel: det kan inte längre finnas någonting gott a priori, eftersom det inte finns något oändligt och fullkomligt medvetande som kan tänka sig det...”²

Guds frånvaro förändrar allt. Francis Bacon, filosofen och vetenskapsmannen, skrev redan 1640 så här om ateismen: ”De som förnekar Gud, ödelägger människans höghet. Förvisso liknar människan till sin kropp djuren. Och om människan inte är besläktad med Gud genom sin ande, då är hon en låg och föraktlig varelse.”³

Jag tänkte på Francis Bacons ord vid ett besök nyligen i Prag. I de judiska kvarteren står en av stadens berömda män, författaren Franz Kafka, staty. Konstnären Jaroslav Rona låter Kafka sitta på axlarna på en huvudlös man – som har ett stort hål i bröstet. Statyn fångar livskänslan hos Kafka. Född jude blev han i vuxen ålder ateist. Världen såg han som en labyrint utan utväg, en tillvaro absurd och ogripbar för människan. Om tomheten – hålet i sitt bröst – säger Kafka: “Jag är en bur på jakt efter en fågel.”⁴

Frågorna som Guds frånvaro väcker gör sig påmind från många håll. 1900-talets mest kände ateist var utan tvekan den engelske filosofen Bertrand Russell. Han återkommer på många ställen till de förödande konsekvenserna av Guds frånvaro. I ett brev till Colette O’Niel använ-

der han ett uttryck från kristen teologi och talar om det saliga skådandet, den saliga åsynen, som handlar om att få se Gud, källan till liv. För Russell finns inte den källan; men behovet av den finns där.

Russell skriver: "I mitt inre finns alltid och för evigt en fruktansvärd smärta ... Ett sökande efter något utöver vad världen rymmer, något förvandlande och oändligt. Den saliga åsynen – vid Gud, jag finner den inte, jag tror inte den går att finna – men kärleken till den är mitt liv ... Den är själva livets källa inom mig."⁵

Stig Dagerman, en av 1940-talets mest uppmärksammade svenska författare, är aktuell genom nyutgivning av hans *Dagsedlar*. Dagermans sista bok kom ut 1952 och heter *Vårt behov av tröst är omätligt...* Boken inleds med drabbande ord: "Jag saknar tro och kan därför aldrig bli en lycklig människa, ty en lycklig människa skall aldrig behöva frukta att hennes liv är ett meningslöst irrande mot

den vissa döden."⁶ Två år senare tog Dagerman sitt liv.

I *Expressen*⁷ skriver författaren Göran Rosenberg om hur existentialisterna, Sartre och Camus, sätter sökarljuset på de stora livsfrågorna:

"Existentialisterna må ha gjort sitt (den 'autentiska' individen visade sig vara ett förrädiskt fotfäste), men den stora fråga de försökte gjuta liv i tränger sig på igen: Hur kan vi leva vid existensens rand och stirra tomheten i vitögat utan att förlora vår mänsklighet?"

Kan vi det? Eller är det kanske så att vår mänsklighet förutsätter Gud? Med de orden önskar jag spännande läsning av nya numret av *Theofilos*!

Stefan Gustavsson

Direktor, Apologia – Centrum för kristen apologetik

stefan.gustavsson@apologia.se

Noter

1. *Svenska Dagbladet* 2017.11.11.
2. Jean-Paul Sartre, *Existentialismen är en humanism* (Lund: Aldus, 1975), s. 20–21
3. Francis Bacon, *The Essays of Lord Bacon* (London: Longman and Green, 1875), s. 67
4. Franz Kafka, *The Blue Octavo Notebooks*, November 6, 1917
5. Ray Monk, *Bertrand Russell: The Spirit of Solitude 1872-1921* (New York: Free Press, 2016) s. 317
6. Stig Dagerman, *Vårt behov av tröst är omätligt...*, (Vingförlaget 1963)
7. *Expressen* 2017.10.18